
Contribuția fostului județ Mureș-Turda la «Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale» (1919)

Dr. Vasile MĂRCULEȚ
Dr. Alexandru BUCUR

Cuvinte cheie: Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale, Reuniunea Femeilor Române, Sibiu, județul Mureș-Turda, Târgu Mureș, Reghinul Săsesc, Pozed (Bozed), Lechința Mică, Samșud.

Keywords: the Border Line Victim's Fund, the Reunion of Romanian, Sibiu, Mureș-Turda County, Târgu Mureș, Reghinul Săsesc, Pozed (Bozed), Lechința Mică, Samșud.

Unirea Transilvaniei cu România, proclamată de marea adunare a națiunii române, desfășurată la 1 Decembrie 1918 la Alba Iulia, a determinat o puternică efervescentă națională în rândul tuturor locuitorilor români ai provinciei. Pe plan extern, actul de la Alba Iulia, recunoscut de Puterile Aliate, a fost puternic contestat de statul maghiar, care a recurs inclusiv la folosirea forței armate pentru împiedicarea lui.

Înființarea Fondului Jertfelor Liniei Demarcaționale

Oprirea ofensivei armatei române, în urma dispozițiilor comandamentului aliat, a încurajat forțele maghiare să reia acțiunile antiromânești, încălcând cu bunăștiință hotărârile internaționale. Profitând de oprirea ofensivei armatei române în Transilvania, forțele armate ale Ungariei au ocupat întinse regiuni din vestul provinciei, situate în zona liniei de demarcație, stabilită de Aliați. Scopul acestor acțiuni este clar semnalat de Constantin Kirițescu, care consemna că „*recâștigarea Ardealului este acum obiectivul principal al sforțurilor lor*”¹.

Regimul de ocupație, a avut un pronunțat caracter antiromânesc. El a supus populația românească unor violențe și abuzuri greu de imaginat². Presa românească a vremii, din Transilvania îndeosebi, a semnalat, de altfel, atrocitățile la care au fost supuși locuitorii români indiferent de statutul lor social³.

În aceste momente dificile, solidaritatea românilor de pretutindeni avea să se manifeste cu pregnanță. Au venit în sprijinul fraților lor din zona liniei de demarcație, năpăstuiți de ocupanții unguri, locuitorii din restul provinciei, atât prin strângerea de fonduri în bani, cât și prin donații de bunuri materiale și de produse alimentare.

Inițiativa colectării de fonduri bănești și de contribuții materiale, în scopul ajutorării românilor din zona liniei de demarcație, supuși represiunilor maghiare, a revenit femeilor române din Sibiu și din împrejurimi. În adunarea *Reuniunii Femeilor Române din Sibiu* din 18 martie 1919, acestea au decis înființarea *Fondului Jertfelor Liniei Demarcaționale*. Scopul fondului, care urma să se constituie din „*colecte, chete, daruri ori alte ofrande de la locuitorii întregii țări românești, precum și de la oficii publice, bisericești, institute particulare și de umanitate*”, era acela de a veni în sprijinul victimelor violențelor maghiare⁴.

1 Kirițescu 1989, p. 417.

2 Preda, Alexandrescu, Prodan 1994, pp. 162-163; Kirițescu 1989, p. 417.

3 *Telegraful Român*, nr. 27/1919, p. 2; *Telegraful Român*, nr. 47/1919, pp. 2-3.

4 *Telegraful Român*, nr. 27/1919, p. 2; Cf. V. Mărculeț, Al. Bucur, „Constituirea și funcționarea „Fondului Jertfelor Liniei Demarcaționale” (1919), reflectată în presa românească din Transilvania”, în *Misiunea*, Revista Centrului de Cercetare a con-

Dr. Vasile MĂRCULEȚ, profesor la Colegiul Tehnic „Mediensis” din Mediaș, doctor în istorie, e-mail: vasilemarculet@gmail.com
Dr. Alexandru BUCUR, colonel în rezervă, Sibiu, doctor în istorie, e-mail: albucur61@gmail.com

Administrarea fondului era încredințată Institutul Financiar și de Credit (Banca) *Albina* din Sibiu, către care trebuiau trimise „direct toate ofrandele”, distribuirea ajutoarelor urmând a se realiza „prin Comitetul Executiv cu ajutorul organelor ce va afla de cuviință”, iar termenul final de încheiere a strângerii contribuțiilor era fixat pentru 1 mai 1919⁵. Însă, așa cum informațiile o vor arăta, această dată avea să fie prelungită ulterior, fără a mai fi stabilită una finală.

Acceptarea de către Banca *Albina* a solicitării adresate în acest sens de Catinca Bârseanu, președinta Reuniunii Femeilor Române din Sibiu, este confirmată de un proces verbal, încheiat în ședința VIII din 25 martie 1919, la care au participat factorii de decizie ai instituției: Ilie Beu (președinte), Iosif Lissai (referent), Ion Vătășan (notar), Andrei Bârseanu, Vasile Bologna, Ion I. Lapedatu, Ioan Lupaș, Gavril Precup și Ioan Stroia (membri) și Octavian Russu (juristconsult)⁶. Cu privire la solicitarea făcută de Comitetul Executiv al Reuniunii Femeilor Române din Sibiu, prin glasul președintei sale, în procesul verbal se precizează: „Doamna Catinca Bârseanu în numele Comitetului Executiv al femeilor române din Sibiu și jur cere ca institutul să primească administrarea fondului de ajutorare a jertfelor sălbăticiilor ungurești săvârșite asupra populațiunei românești dincolo de linia de demarcație și să încredințeze un funcționar, care să prezinte Comitetului Executiv în fiecare săptămână un tablou despre încasări”⁷. Exprimându-și acordul cu privire la solicitarea femeilor din Sibiu și din împrejurimi, participanții la ședință puneau următoarea rezoluție: „Institutul primește administrarea fondului în sensul dispozițiilor fixate de comitetul femeilor române și încredințează cu purtarea socotelilor pe funcționarul Enea Hocman”⁸.

Demersul femeilor române din Sibiu și din împrejurimi a primit un sprijin eficient din partea unor organe ale presei românești din Transilvania. Astfel, în acțiunea de strângere a colectelor s-au implicat activ patru ziare: *Telegraful Român*, *Patria*, *Renașterea Română* și *Unirea Poporului*. Acestea li s-au alăturat unele publicații ale presei locale, precum ziarul *Oltul*, din Făgăraș. De altfel, din paginile lor dispunem de cele mai consistente informații cu privire la evoluția *Fondului Jertfelor Liniei Demarcaționale*, modul cum s-a constituit acesta, valoarea donațiilor, felul în care au fost folosite și cine au fost beneficiarii acestora.

Primul organism care a deschis seria contribuțiilor a fost Corpul Voluntarilor Ardeleni. Membri săi au contribuit cu suma de 10.000 de coroane⁹. În scurt timp, contribuțiile au început să curgă de pe întreg spațiul locuit de români, astfel că, în conformitate cu cifrele publicate în *Telegraful Român*, nr. 29, din 12/25 martie 1919, în numai câteva zile de la înființare se strânseseră în fond 34.362 de coroane¹⁰.

Inițiativa femeilor din Sibiu a generat o adevărată efervescentă în întreg spațiul românesc. Au răspuns imediat apelului *Reuniunii Femeilor Române din Sibiu*, alte reuniuni ale femeilor, simpli particulari, asociații profesionale, comunități locale, instituții ale administrației publice, instituții religioase, juridice, științifice și culturale, societăți comerciale și financiare, atât din Transilvania, cât și din Vechiul Regat, sau chiar din afara granițelor (Ungaria), dar și eșaloane ale armatei și jandarmeriei.

Parcursul presei ne arată faptul că strângerea de fonduri pentru victimele atrocităților maghiare de dincolo de lina de demarcație nu s-au oprit la 1 mai 1919, așa cum fusese stabilit inițial, ci a continuat și după această dată. La 1 iulie 1919, moment de la care dispunem de ultimele informații transmise presei cu privire la situația donațiilor pentru *Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale*, suma acestora se ridică la 545.689 coroane și 5 de filleri¹¹.

De la începutul lunii iulie 1919 nu mai dispunem de informații, provenite din presă, cu privire la noi colecte pentru *Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale*. Nici în documentele Băncii *Albina*, respectiv registrele pe anul 1919, păstrate în cadrul Serviciului Județean Sibiu al Arhivelor Naționale, care ne-au fost accesibile, nu am identificat informații referitoare la evoluția fondului.

lucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României «General Paul Teodorescu», V, 2018, 1 (5), pp. 167-180; Cf. Mărculeț, Bucur 2019, pp. 31-38.

5 *Telegraful Român*, nr. 27/1919, p. 2.

6 SJANSB, fond „Albina”, inv. 47, reg. 21, f. 92.

7 SJANSB, fond „Albina”, inv. 47, reg. 21, f. 92.

8 SJANSB, fond „Albina”, inv. 47, reg. 21, f. 92.

9 *Telegraful Român*, nr. 27/1919, p. 3; *Telegraful Român*, nr. 29/1919, p. 3.

10 *Telegraful Român*, nr. 29/1919, p. 3; *Renașterea Română*, nr. 55/1919, p. 2; *Patria*, 33/1919, p. 3.

11 *Telegraful Român*, nr. 60/1919, p. 7.

Ultima informație referitoare la suma, intrată în contul *Fondului Jertfelor Liniei Demarcaționale*, este cea de „peste 700.000 coroane”, avansată de Catinca Bârseanu și Vasile Bologa în *Raportul General pe anii 1917/18 și 1918/19*, al Comitetului Executiv al *Reuniunii Femeilor Române din Sibiu*, prezentat în 7 iulie 1919 în cadrul adunării generale a reuniunii¹².

Având însă în vedere evoluția depunerilor *Fondului Jertfelor Liniei Demarcaționale*, care au înregistrat o scădere continuă, credem că o sumă de circa 150.000 de coroane în decurs de o săptămână este foarte puțin probabilă, astfel că suma avansată în raport o considerăm discutabilă. Ea s-ar putea justifica numai dacă ar include și donațiile făcute până la data respectivă. Nu cunoaștem acest lucru deoarece documentul nu precizează.

Alături de bani, în *Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale*, s-au colectat și unele bunuri materiale și produse alimentare. Ziarul *Telegraful Român*, nr. 59, din 26 iunie 1919, spre exemplu, înregistrează faptul că locuitorii din satul Boian, județul Târnava Mică (azi, în județul Sibiu) au mai predat Comitetului Executiv „61 feldere de porumb și diverse albituri”¹³. Întrucât o ferdelă de porumb cântărește 13-14 kg, putem estima că donația locuitorilor din Boian s-a ridicat la circa 800-850 kg.

Contribuția fostului județ Mureș-Turda

Apelul *Reuniunii Femeilor Române din Sibiu*, de a contribui la *Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale*, a găsit ecou și în rândul unei părți a locuitorilor fostului județ Mureș-Turda, care au realizat o serie de colecte și donații. În rândul donatorilor din acest județ s-au numărat, atât persoane fizice, cât și comunități locale întregi, îndeosebi din mediul rural.

În anul 1919, fostul județ Mureș-Turda număra 206 de localități, dintre care 204 rurale și 2 urbane, anume: Târgu-Mureș (reședința județului) și Reghinul Săsesc (Reghin)¹⁴. Localitățile rurale erau organizate în 6 plăși, 7 secretariate comunale și 54 secretariate cercuale¹⁵. Populația județului se ridica la 219.051 locuitori, din care 87.547 români, 115.843 maghiari, 6.329 germani, 7.551 evrei și 2.681 alte naționalități¹⁶.

Informațiile referitoare la contribuția locuitorilor din fostul județ Mureș-Turda la *Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale*, se regăsesc în trei organe de presă transilvănene, care apăreau în cursul anului 1919, anume *Telegraful Român*, *Patria* și *Renașterea Română*.

Parcursul informațiilor din presa amintită ne relevă faptul potrivit căruia, contribuția fostului județ Mureș-Turda la *Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale* a fost una inferioară, atât ca număr de donații, cât și ca valoare, față de nivelul celor făcute de cele mai importante județe ale Transilvaniei. Ea s-a compus dintr-un număr de 6 donații și colecte certe.

Autorii celor 6 donații au fost: persoane particulare – 2 donații¹⁷; comunități rurale în întregul lor – 3 donații¹⁸; activități realizate în scopul strângerii de fonduri – o colectă¹⁹. Cele 6 donații au fost făcute de următoarele persoane particulare și comunități locale:

- preot Ștefan Rusu, protopop al Târgu Mureșului – 340 coroane²⁰;
- Marioara Duma din Reghinul Săsesc, venitul unei petreceri în favoarea fondului, organizată la Reghinul Săsesc – 2.941 coroane²¹;
- Comuna Pozed (Bozed) – 91 coroane și 90 filleri²²;

12 Bârseanu, Bologa 1919, p. 15; Cf. Șoroștineanu 2016, p. 69.

13 *Telegraful Român*, nr. 59/1919, p. 6.

14 Martinovici, Istrati 1921, p. 31; *Anuarul Statistic*, 1922, 1923, p. 12.

15 Martinovici, Istrati 1921, p. 31; *Anuarul Statistic*, 1922, 1923, p. 12.

16 Martinovici, Istrati 1921, p. 31; *Anuarul Statistic*, 1922, 1923, p. 27.

17 *Telegraful Român*, nr. 46/1919, p. 6; *Telegraful Român*, nr. 54/1919, p. 6; *Telegraful Român*, nr. 59/1919, p. 6; *Renașterea Română*, nr. 117/1919, p. 3; *Renașterea Română*, nr. 123/1919, p. 3; *Renașterea Română*, nr. 135/1919, p. 3.

18 *Telegraful Român*, nr. 57/1919, p. 6.

19 *Telegraful Român*, nr. 46/1919, p. 6.

20 *Telegraful Român*, nr. 46/1919, p. 6.

21 *Telegraful Român*, nr. 46/1919, p. 6.

22 *Telegraful Român*, nr. 57/1919, p. 6; *Renașterea Română*, nr. 123/1919, p. 3.

- Comuna Lechința Mică – 141 coroane²³;
- Comuna Samsud – 345 coroane și 10 filleri²⁴;
- doctor Valer Ghibu din Târgu-Mureș – 310 coroane²⁵.

Valoarea totală a donațiilor făcute *Fondului Jertfelor Liniei Demarcaționale* de persoanele particulare și comunitățile locale de pe raza fostului județ Mureș-Turda s-a ridicat la suma de 4.169 coroane, care reprezenta circa 0,76% din totalul sumei intrate în contul fondului la 1 iulie 1919. Din aceasta, donațiile particularilor s-au ridicat la suma de 650 coroane; cele ale comunităților locale la 578 coroane; activitate de strângere de fonduri la 2.941 coroane.

Considerații finale

Definitivarea prezentului demers ne-a permis formularea mai multor concluzii, cu privire la subiectul abordat:

1. Pe fondul opririi ofensivei armatei române în Transilvania, forțele militare ale Ungariei au ocupat întinse regiuni din vestul provinciei, situate în zona liniei de demarcație stabilită de Aliați. Regimul de ocupație maghiar a supus populația românească unor violențe și abuzuri greu de imaginat.

2. La 18 martie 1919, din inițiativa *Reuniunii Femeilor Române din Sibiu* era înființat *Fondul jertfelor liniei demarcaționale*. Scopul acestuia era să vină în sprijinul locuitorilor români căzuți victime ale atrocităților maghiare din zona liniei de demarcație.

3. Apelului adresat de femeile românce din Sibiu de a contribui cu colecte și donații la *Fondul jertfelor liniei demarcaționale* au răspuns, între alții, și o serie de persoane particulare și comunități locale, din mediul rural, din fostul județ Mureș-Turda.

4. Numărul donațiilor făcute de pe raza fostului județ Mureș-Turda s-a ridicat la opt, iar suma totală colectată la 4.169 coroane. Aceasta a reprezentat aproximativ 0,76% din totalul celei intrate în contul *Fondului Jertfelor Liniei Demarcaționale*, la 1 iulie 1919

5. Din suma totală colectată la nivelul județului, donațiile particularilor s-au ridicat la suma de 650 coroane; cele ale comunităților locale la 578 coroane; activate de strângere de fonduri la 2.941 coroane.

The Contribution of the former Mureș-Turda County to the “*Border Line Victim’s Fund*” (1919)

(Abstract)

At the end of 1918 and the beginning of 1919, Hungary was occupying a series of Romanian territories from the western part of Transylvania that were situated in the border line area. The Romanians that felt under the Hungarian domination were victims to such atrocities that are hard to imagine. As a response to the Hungarian violence, on March 18th 1919, at the initiative of the Reunion of Romanian Women from Sibiu was established the Border Line Victim’s Fund. Through it the victims of the Hungarian oppressions were about to get help. The inhabitants of Mureș-Turda County donated to the Border Line Victim’s Fund a total sum of 4.169 crowns.

²³ *Telegraful Român*, nr. 57/1919, p. 6; *Renașterea Română*, nr. 123/1919, p. 3.

²⁴ *Telegraful Român*, nr. 57/1919, p. 6; *Renașterea Română*, nr. 123/1919, p. 3.

²⁵ *Telegraful Român*, nr. 59/1919, p. 6; *Renașterea Română*, nr. 135/1919, p. 3.

Bibliografie

Izvoare

- SJANSB, fond „Albina”, inv. 47, reg. 21 – Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sibiu, fond „Albina”, inventar 47, Inventarul registrelor Banca Albina Sibiu, 1871-1951, registrul nr. 21.
- Bârseanu, Bologa 1919 – Catinca A. Bârseanu, V. Bologa, „Raport general pe anii 1917/18 și 1918/19”, în *Anuarul Reuniunii Femeilor Române din Sibiu pe anii 1917/19 și 1918/19*, Sibiu, 1919.
- Anuarul Statistic 1922, 1923 – Anuarul Statistic al României, 1922 / Anuaire Statistique de la Roumanie, 1922*, București, 1923.

Presă

- Patria*, nr. 33/1919 – *Patria*, anul I, nr. 33, din 25 martie 1919.
- Renașterea Română*, nr. 55/1919 – *Renașterea Română*, anul I, nr. 55, din 13/26 martie 1919.
- Renașterea Română*, nr. 117/1919 – *Renașterea Română*, anul I, nr. 117, din 15 iunie 1919.
- Renașterea Română*, nr. 123/1919 – *Renașterea Română*, anul I, nr. 123, din 22 iunie 1919.
- Renașterea Română*, nr. 135/1919 – *Renașterea Română*, anul I, nr. 135, din 6 iulie 1919.
- Telegraful Român*, nr. 27/1919 – *Telegraful Român*, anul LXVII, nr. 27, din 7/20 martie 1919.
- Telegraful Român*, nr. 29/1919 – *Telegraful Român*, anul LXVII, nr. 29, din 12/25 martie 1919.
- Telegraful Român*, nr. 46/1919 – *Telegraful Român*, anul LXVII, nr. 46, din 17 mai 1919.
- Telegraful Român*, nr. 47/1919 – *Telegraful Român*, anul LXVII, nr. 47, din 20 mai 1919.
- Telegraful Român*, nr. 49/1919 – *Telegraful Român*, anul LXVII, nr. 59, din 26 iunie 1919.
- Telegraful Român*, nr. 54/1919 – *Telegraful Român*, anul LXVII, nr. 54, din 14 iunie 1919.
- Telegraful Român*, nr. 57/1919 – *Telegraful Român*, anul LXVII, nr. 57, din 21 iunie 1919.
- Telegraful Român*, nr. 59/1919 – *Telegraful Român*, anul LXVII, nr. 59, din 26 iunie 1919.
- Telegraful Român*, nr. 60/1919 – *Telegraful Român*, anul LXVII, nr. 60, din 28 iunie 1919

Lucrări generale și speciale

- Kirițescu 1989 C. Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*, vol. II, București, 1989.
- Martinovici, Istrati 1921 C. Martinovici, N. Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite*, Cluj, 1921.
- Mărculeț, Bucur 2018 V. Mărculeț, Al. Bucur, „Constituirea și funcționarea „Fondului Jertfelor Liniei Demarcaționale” (1919), reflectată în presa românească din Transilvania”, în *Misiunea*, Revista Centrului de Cercetare a conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României «General Paul Teodorescu», V, 2018, 1 (5), pp. 167-180.
- Mărculeț, Bucur 2019 V. Mărculeț, Al. Bucur, *Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale (1919)*, Mediaș, 2019.
- Preda, Alexandrescu, Prodan 1994 D. Preda, V. Alexandrescu, C. Prodan, *În apărarea României Mari. Campania armatei române din 1918-1919*, București, 1994.
- Șoroștineanu 2016 Valeria Șoroștineanu, „Reuniunea Femeilor Române din Sibiu în anii Primului Război Mondial”, în *Astra Sebesiensis*, 2, 2016, pp. 55-74.